

Az Európai Bizottság víziója a fenntartható mezőgazdaságról és élelmiszeriparról, avagy mit tartalmaz a Termőföldtől az Asztalig Stratégia?

A tavaly decemberben hivatalba lépett, Ursula von der Leyen vezette új Európai Bizottság első intézkedései egyikeként hirdette ki az Európai Zöld Megállapodást (European Green Deal), amely az Európai Unió klímasemleges és fenntartható gazdaságra való áttérését tűzte ki célul. A Green Deal részét képezi a 2020. május 20-án bemutatott és egymást kölcsönösen erősítő Termőföldtől az Asztalig (Farm to Fork – F2F) és Biodiverzitás Stratégia is, amely a következő időszaki uniós agrártámogatások tervezésére is jelentős befolyással lesz.

Az F2F Stratégiát az Európai Unió egészségügyért és élelmiszerbiztonságért felelős biztosa, Stella Kyriakides ismertette, aki elmondta, hogy az EU-ban az üvegházhatású gázok kibocsátásának 10,3%-áért a mezőgazdaság a felelős, ezért a fenntartható gazdaságra való áttérésben kiemelt jelentősége van a stratégiában foglalt célkitűzéseknek. Az elsődleges célok között szerepel egy szilárd és egyben a körülményekhez rugalmasan alkalmazkodó élelmiszer-ellátó rendszer biztosítása, amelynek fontossága a járvány idején is megmutatkozott, és amely válasz egyúttal az újonnan felmerülő társadalmi igényekre is. Az Unió célja továbbá, hogy csökkentse az élelmiszer-termeléssel járó környezetterhelést, és hogy mindenki számára elérhetővé tegye az egészséges és tápláló élelmiszereket.

A dokumentum 27 konkrét intézkedést emel ki, ezen belül pedig több, számszerűsített célértéket határoz meg, amelyet 2030-ig terveznek elérni. Ezekkel összhangban hasonló célszámokat fog tartalmazni az EU idén szeptemberben megjelenő klíma célterve is, amely az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentésére irányul. A Bizottság emellett egy jogi keretet is szeretne adni az általa kitűzött céloknak, így az erre vonatkozó javaslatát várhatóan 2023. végére teszi meg.

A stratégia szerint az élelmiszerlánc minden szereplőjének részt kell vennie annak fenntarthatóságának elérésében. Ehhez a termelési módszerek átalakítására van szükség, emellett a lehető legjobban ki kell használni a természeti, technológiai, digitális és műholdas kapcsolaton alapuló megoldásokat. Azok a mezőgazdasági gyakorlatok, amelyek kivonják a széndioxidot a légkörből jutalmazást érdemelnek, akár a Közös Agrárpolitika (KAP), akár más állami vagy magánkezdeményezések (szénpiac) révén. A Bizottság véleménye alapján a körforgásos gazdaság továbbra is óriási kiaknázatlan potenciállal rendelkezik a gazdák és szövetkezeteik számára, emellett a megújuló energiahasználat terén is számos lehetőség rejlik (pl. biogáz előállítás mezőgazdasági hulladékból és maradékanyagból), amely mind hozzájárul egy fenntartható mezőgazdaság és élelmiszeripar kialakításához.

A dokumentumban foglalt javaslatok számos szigorítást tartalmaznak. A növényvédő szerek használatát illetően a Bizottság azok 50%-kal történő csökkentését írja elő 2030-ig. Ennek érdekében felülvizsgálja a peszticidek fenntartható felhasználásáról szóló irányelvet, megerősíti az integrált növényvédelemmel kapcsolatos előírásokat, emellett elősegíti a biztonságos alternatív módszerek szélesebb körű alkalmazását a kártevőkkel és a betegségekkel szemben. A stratégia kiemelkedően fontosnak tartja azokat a mezőgazdasági gyakorlatokat, amelyek

csökkentik a peszticidek használatát, ezért az erre való áttérést a KAP Stratégiai Tervekben is szerepeltetni kell. Emellett a Bizottság legalább 50%-kal kívánja csökkenteni a tápanyagvesztéseket is, ügyelve arra, hogy a talajok természetes állapota és termékenysége ne romoljon, 2030-ra pedig legalább 20%-kal kevesebb műtrágyahasználatot irányoz elő. A Bizottság továbbá a tagállamokkal együtt egy integrált tápanyag-gazdálkodási cselekvési tervet fog kidolgozni a tápanyagszennyezések kezelésére és az állattenyésztési ágazat fenntarthatóságának növelésére.

A stratégia az Európai Környezetvédelmi Ügynökség egyik jelentésében foglaltakra hivatkozik, miszerint a mezőgazdaságból származó üvegházhatású gázok közel 70%-a ered az állattartásból, ezért a Bizottság ezen a területen is számos intézkedést tervez. Az állattenyésztés környezeti és éghajlati hatásainak csökkentése, az importból eredő kibocsátás-áthelyezés¹ elkerülése és a fenntarthatóbb állattenyésztés felé történő folyamatos átmenet érdekében megkönnyíti a fenntartható és innovatív takarmány-adalékanyagok forgalomba hozatalát, valamint megvizsgálja az uniós szabályokat, hogy csökkentse a környezetterhelő módon megtermelt takarmány-alapanyagoktól (pl. dél-amerikai szója) való függőséget. Ezenkívül a Bizottság az általa előírányzott egészségesebb étrenddel összhangban a mezőgazdasági termékek promóciós programját is felül fogja vizsgálni, ezzel is hozzájárulva a fenntartható termeléshez és fogyasztáshoz. A hús esetében elsősorban azt fogják figyelembe venni, hogy az EU miként tudja felhasználni promóciós programját az állattenyésztés legfenntarthatóbb és legalacsonyabb széndioxid-kibocsátású módszereinek támogatására. Az agrártámogatások tervezésekor fontos szempontként jelenik meg, hogy a Bizottság a KAP Stratégiai Tervek vizsgálata során a termeléshez között támogatások esetében kiemelt figyelemmel fogja kezelni a fenntarthatóságot.

A stratégia említést tesz az antimikrobiális szerek túlzott és nem megfelelő használatából fakadó állat- és humánegészségügyi kockázatokról is, ezért az állattartásban és az akvakultúrában alkalmazott antibiotikumok mennyiségét 2030-ig a felére csökkentenék le. Az állatjólét javítását célzó intézkedések egyikeként felülvizsgálják a vonatkozó jogszabályokat, ideértve az állatok szállítását és levágását, mindezt a legújabb tudományos kutatások eredményeire alapozva. Ennek az elmozdulásnak természetesen a tagállamok KAP Stratégiai Tervében is vissza kell majd köszönnie. A növényegészségügy esetében új, innovatív technikák – beleértve a biotechnológiát és a bioalapú termékek fejlesztését – alkalmazását ösztönzik, emellett a Bizottság egy tanulmány elkészítését is tervezi az új géntechnológiai eljárásokban rejlő lehetőségekről. A tervek szerint megkönnyítik a vetőmagfajták nyilvántartásba vételét is, annak érdekében, hogy a mezőgazdasági termelők egyszerűbben férhessenek hozzá az éghajlatváltozás által érintett növényfajták minőségi vetőmagjaihoz.

¹ Kibocsátás-áthelyezés alatt azokat a gazdasági folyamatokat, illetve döntéseket értjük, amikor bármely ágazati termelés/előállítás jelentős részét az EU-n kívülre, alacsonyabb környezetvédelmi előírásokat alkalmazó országokba (jellemzően 3. világbeli országokba) helyezik át a vállalatok.

A Bizottság a Termőföldtől az Asztalig Stratégiában kiemelt szerepet szán az ökológiai gazdálkodás alatt álló területek növelésének, így azt 2030-ig uniós szinten a jelenlegi kb. 8%-ról legalább 25%-ra emelné. Mindezt egy cselekvési terv elkészítésével is szeretné biztosítani. A stratégia a KAP reform vonatkozásában kiemeli a bizottsági rendeletjavaslatban szereplő új ösztönző intézkedést, az ún. öko-rendszereket (eco-schemes), amely környezeti többletvállalások teljesítésével jelentős pénzügyi forrást nyújthat a termelők számára. Példaként említhető ezek közül a precíziós mezőgazdaság, az agroökológia (beleértve az ökológiai gazdálkodást), a szénmegkötésre alkalmas gazdálkodási módok és az agrárerdészet is, az intézkedés keretében elvégezhető tevékenységek pontos listáját azonban a tagállamok fogják majd meghatározni. Az erre fordított támogatások esetében a Bizottság egy minimális százalékos érték meghatározását javasolja, a tagállamok rendelkezésére álló teljes KAP büdzséből.

A járvány idején felértékelődött a fenntartható és biztonságos élelmiszer-ellátó rendszer fontossága, amelynek célja, hogy mindenkor biztosítsa a biztonságos, tápláló, megfizethető és mindenki számára elérhető élelmiszereket. A Bizottság ennek érdekében egy közös európai választ sürget, és egy válságterv kidolgozását tervezi, hogy a megfelelő élelmiszer-ellátás vészhelyzet esetén is hatékony és zökkenőmentes legyen. A Bizottság emellett törekszik arra, hogy az élelmiszeripari vállalatok és szervezetek az egészséges életmódot és fenntarthatóságot célzó konkrét intézkedéseket hozzanak, amelyek megfelelnek az egészséges étrendre vonatkozó iránymutatásoknak, az általuk alkalmazott technológiák csökkentik az ökológiai lábnyomot és növelik az energiahatékonyságot, marketing- és reklámstratégiáik a legkiszolgáltatottabbak igényeihez alkalmazkodnak, az élelmiszerárakkal kapcsolatos kampányaik nem rontják az állampolgárok megítélését az élelmiszerek valódi értékéről, valamint a Körforgásos Gazdaság Akciótervvel (CEAP) összhangban csökkentik az alkalmazott csomagolóanyagok mennyiségét. A stratégia példaként a hús alacsony áron történő promotálását hozza fel, amelyet mindenképpen elkerülendőnek tart.

A Bizottság az egyik legnagyobb problémaként azt jelölte meg, hogy a jelenlegi táplálkozási szokások sem egészségügyi, sem környezeti szempontból nem fenntarthatók. Ezért az F2F Stratégia komoly szerepet kíván játszani abban, hogy elősegítse az európai polgárok kiegyensúlyozott, ajánlásokhoz igazodó táplálkozásának megvalósítását, és ezáltal a vonatkozó civilizációs betegségek visszaszorítását (pl. elhízás, szív- és érrendszeri, valamint daganatos megbetegedések). Tény az is, hogy napjainkban az élelmiszerek 20%-a veszendőbe megy, míg az elhízás gyakorisága egyre magasabb. Ennek érdekében a vörshúsok és a feldolgozott húskészítmények fogyasztása helyett az alacsony feldolgozottságú élelmiszerekben, a zöldségekben és gyümölcsökben gazdag, növényi alapú étrend jelentőségét hangsúlyozza, korlátozná a magas zsír-, só- és cukortartalmú ételek népszerűsítését, emellett a fogyasztók döntéseinek megkönnyítése érdekében javasolja a könnyen értelmezhető, egységes, csomagolás elején történő tápanyag-összetételre vonatkozó tájékoztatást, mérlegeli a kötelező eredet-megjelölés kiterjesztését, valamint az önkéntes „zöld” állítások harmonizálását. A házon kívüli étkezés kapcsán a Bizottság egy módszer kialakítását szorgalmazza a fenntartható élelmiszerek

beszerzésének minimum követelményeinek meghatározására, valamint az egészséges és fenntartható táplálkozás érdekében az iskolai étkeztetési rendszerek felülvizsgálatát. Emellett hangsúlyozza a fenntartható élelmiszerrendszereket és a tudatos fogyasztói választást ösztönző adókedvezmények jelentőségét.

A Bizottság az élelmiszerrel érintkező anyagokról szóló szabályozást is felül fogja vizsgálni, hogy támogassa az innovatív és fenntartható csomagolási megoldások használatát a környezetbarát, újrafelhasználható és újrahasznosítható anyagok felhasználásával, és hogy hozzájáruljon az élelmiszer-pazarlás csökkentéséhez. A stratégia a forgalmazási előírások kapcsán is érvényesíteni kívánja a fenntarthatósági kritériumokat, figyelembe véve a szabványok élelmiszer-veszteségre és hulladéktermelésre gyakorolt lehetséges hatását. Ezzel párhuzamosan a Bizottság a földrajzi árujelzésekre vonatkozó jogi keretet is meg fogja erősíteni, és beépíti a fenntarthatósági kritériumokat, ahol lehetséges.

Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljaival összhangban a Bizottság törekszik arra, hogy az egy főre jutó élelmiszer-pazarlást a kiskereskedelem és a fogyasztók szintjén 2030-ig a felére csökkentse. Az ehhez szükséges alapértéket 2022-ben fogják megállapítani az élelmiszer-pazarlás vizsgálatára szolgáló új módszertan, valamint a tagállamoktól származó adatok alapján, az elérni kívánt célszámoknak pedig jogi kötőereje lesz.

Az élelmiszer-biztonságot, a tisztességes kereskedelmi gyakorlatot és az egységes piacot veszélyeztető élelmiszer-hamisítások hatékony visszaszorítása érdekében a Bizottság egyenlő feltételeket teremt a piaci szereplők számára, és megerősíti az ellenőrző és végrehajtó szervek hatáskörét.

Az F2F Stratégia külön alfejezetben említi a kutatás-fejlesztés jelentőségét a fenntartható mezőgazdaságra és élelmiszeriparra való átmenetben, amelyhez külön dedikált források is tartoznak. A Horizont 2020 kutatási keretprogramban a Bizottság egy 1 milliárd eurós pályázati kiírás megjelenítését tervezi, amelyet kifejezetten a Green Deal-re készítenek. A program folytatásaként a következő időszakban már Horizont Európára keresztelt program keretében a jelenlegi tervek szerint 10 milliárd euró áll majd rendelkezésre többek között az élelmiszeriparra, mezőgazdaságra, vidékfejlesztésre és biomasza alapú gazdaságra irányuló kutatásiprojektekre. A Bizottság továbbá kihangsúlyozza a tudásátadás, a szaktanácsadás és az innováció jelentőségét is, ezért az Agrárkutatási, Innovációs és Tudásmegosztási Rendszer (AKIS) hatékony működése érdekében törekszik az élelmiszerlánc összes szereplőjének bevonására, emellett ez Európai Innovációs Partnerség (EIP-AGRI) szerepét is szeretné megerősíteni.

A stratégiában foglalt célkitűzések teljesítésének nyomon követéséhez megfelelő adatokra van szükség, ezért a Bizottság a Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat (Farm Accountancy Data Network - FADN) – ismertebb nevén tesztüzemi rendszer – megreformálására is egy jogszabályi javaslatot készít elő. A megújított Mezőgazdasági Fenntarthatósági Információs Hálózat (Farm Sustainability Data Network – FSDN) célja többek között, hogy az adatbázisba a

Termőföldtől az Asztalig, valamint a Biodiverzitás Stratégia céljainak megvalósulásáról, és egyéb fenntarthatósági indikátorok teljesítéséről is kerüljenek be adatok.

Az EU kereskedelempolitikája kapcsán a stratégia mindössze annyit emel ki, hogy annak hozzá kell járulnia a harmadik országokkal folytatott együttműködés erősítéséhez és ambiciózus kötelezettségvállalásainak eléréséhez olyan kulcsfontosságú területeken, mint például az állatjólét, a növényvédő szerek használata és az antimikrobiális rezisztencia elleni küzdelem. Környezeti szempontból az Unió szabadkereskedelmi egyezményei számos ponton megkérdőjelezhetőek, ezért a tagállamok egy része várhatóan fel is emeli a szavát ezek ellen.

A Termőföldtől az Asztalig Stratégia összességében ambiciózus környezeti célokat határoz meg az Európai Unió egészére, amely mögé az európai lakosság jelentős része be is fog állni. A kérdés továbbra is az, hogy a fent említett célokat az Európai Bizottság pontosan milyen eszközökkel kívánja érvényre juttatni, és hogy mennyire veszi figyelembe adott esetben a tagállami sajátosságokat: mind környezeti állapot, fogyasztási szokások, mind pedig tagországi szabályozás vonatkozásában. Egy egységes keretrendszer és közösen elérendő célok kitűzése nem ördögtől való, ugyanakkor nem lehet cél a túlszabályozás (ami magával hozza a túlzott adminisztrációt), és olyan elvárások felállítása, amelyeket – megfelelő adatok és hatásvizsgálat hiányában – nem kellő megalapozottsággal határoztak meg, ezáltal a mind megvalósításuk, mind az általuk elért (rész)eredmények is erősen kétségesek. Annyi bizonyos, hogy a Termőföldtől az Asztalig Stratégia – a Biodiverzitás Stratégiával együtt – jelentős befolyással lesz a még tárgyalás alatt álló KAP reformra, emellett a tagállamok által benyújtandó KAP Stratégiai Terveket is csak akkor fogják jóváhagyni, ha az eléri a Bizottság által megfelelőnek ítélt környezeti ambíciószintet.

A teljes dokumentum az [ide kattintva](#) érhető el.

Horváth Dóra, Dr. Szűcs Viktória (NAK)